

ધોરણ – ૩

પાઠ – ૩

હું પતંગિયું મારા પિલ્લુનું

❖ ચાલો ગાઈએ ગીતડું :

પતંગિયાને
આંગળી અડાડશો ના ભાઈ !
પતંગિયાને આંગળી અડાડશો ના ભાઈ !

નર્યું નાજુક છે એ નાનું,
મીઠડું મીઠડું અને મજાનું
અડવા જશો ના લલચાઈ ! પતંગિયાને...

ભલી ભોળી છે શી આંખ !
રંગ રંગ રૂપાળી પાંખ !
રૂડા રંગોની છાંટ કેવી છવાઈ ! પતંગિયાને...

ફૂલોથી ફુલે ફરી ફરીને,
બૈઠું જો ને, જરા ઠરીને,
જોયા કરો ધરાઈ ધરાઈ ! પતંગિયાને...

-પૂજા લાલ

❖ વાર્તા વાંચો :

ખ્યારા પિલ્લુ

બપોરે વરસાદનું એક ઝાપટું પડી ગયું. તે પછી સરસ તડકો નીકળ્યો હતો. દ્વિજ અને ઈવા તેમના ઘર આગળ રમતાં હતાં. ત્યાં ઘણાં બધાં પતંગિયા હતાં. તેમાં મોટી , પીળી પાંખોવાળું પતંગિયું ઈવાને ખૂબ ગમી ગયું. દ્વિજ અને ઈવા તે પતંગિયાનો પીછો કરવા લાગ્યાં. તે પતંગિયું ઊડતું ઊડતું મીઠા લીમડા પર જઈને બેઠું.

લીમડા પર તો પતંગિયાનો મેળો જામેલો. દ્વિજ અને ઈવા
હળવેથી લીમડા પાસે ગયાં. પેલા પીળા પતંગિયાની સાથે બીજા
કેટલાક પતંગિયા પણ ઊડી ગયાં. “અરેરેરે- !” ઈવા ઉદાસ થઈ
ગઈ. દ્વિજ કહે, “જો ! જો ! આ પાંદડા પર શું છે?”

પાંદડા પર નાનાં નાનાં પીળાં ટપકાં જેવું કશુંક
હતું. ઈવાએ ધ્યાનથી જોઈને કહ્યું, “આ તો
ઈંડા લાગે છે. ” તેઓ જોવા માટે વધારે નજીક
ગયાં. તેમાં તે પાંદડાવાળી ડાળખીને ધક્કો
લાગ્યો. બંને ભાઈ-બહેન થોડા ગભરાયા.

તેમને ચિંતા થઈ કે ક્યાંક પેલાં ઈંડા
પડી જશે. પણ એવું ન થયું, ઈંડા તો
પાંદડાને બરાબર ચોંટી રહેલાં. દિજ
અને ઈવાને હાશ થઈ. ઈવાએ
મમ્મીને કહ્યું કે હવે થોડા દિવસ
લીમડો તોડતી વખતે ધ્યાન રાખવું.

બીજી સવારે ઊઠતા વેંત બંને મીઠા લીમડા પાસે પહોંચ્યા.
પણ ત્યાં તો ઈંડા નહોતાં ! પીળાં ઈંડાને બદલે ત્યાં હતી લીલી
લીલી, ઝીણી ઝીણી ઇયળો ! જુદાં-જુદાં પાન પર ભાંખોડિયા
ભરતી ઇયળો. તે ડાળખીના કેટલાક પાંદડા પર નાનાં નાનાં
કાણાં હતાં. એક પાંદડા પર એક જ ઇયળ હતી.

ઈવાએ કાળજીથી તે પાંદડું તોડ્યું અને હથેળીમાં લીધું.
પછી તે પાંદડાને એક ખોખામાં મૂક્યું. મીઠા લીમડાના ફૂણા
પાંદડા દ્વિજ સાચવીને તોડી લાવ્યો અને તેને સંભાળીને
ખોખામાં મૂક્યા. ઈવા કહે, “ હવે ખા, તું તારે ખાવું હોય
એટલું ! ” તેઓએ ખોખાને ઘરમાં લાવી સલામત જગ્યાએ
મૂક્યું.

બીજી સવારે દ્વિજ અને ઈવાએ
ખોખામાં જોયું. પહેલી નજરે તો લીલાં
પાંદડાં વચ્ચે કોઈ ઇયળ દેખાઈ જ નહીં.
બંનેએ ધારી ધારીને જોયું, હળવેથી
પાંદડાં ઊંચાં – નીચાં કર્યા.

ત્યાં એ બહેન દેખાયા ! એક પાંદડાની નીચે, ઝીણકડું મોઢું, ઝીણા
ઝીણા પગ અને સતત સરકતું શરીર. તોપણ, તે કેટલાં બધાં
પાંદડાં ખાઈ ગયેલી !

દ્વિજ કહે, “આપણે આ દોસ્તનું નામ પાડીએ.”

ઈવા કહે, “ચોક્કસ ! હં....! શું નામ પાડીશું?”

દ્વિજ કહે, “પિલ્લું ! ખ્યારા પિલ્લું !”

ઈવા કહે, “સરસ નામ છે પિલ્લું!”

રોજ સવારે દ્વિજ અને ઈવા ખોખામાંના
પિલ્લુની ભાળ લેતાં. તેઓ ખોખાને સાફ કરતાં અને
નવાં પાંદડાં ઉમેરતાં. રાત પડ્યે વધુ એકવાર તપાસ
કરીને જ સૂવા જતાં. અઠવાડિયા પછી દ્વિજે કઈક જુદું
જોયું. તેણે ઈવાને પુછ્યું. “દીદી , આ શું છે?” ઈવાએ
ધ્યાનથી જોઈને કહ્યું , “આ તો આપણો પિલ્લું જ છે.
હવે તેણે નવાં કપડાં પહેરી લીધા છે. તેને કોશેટો
કહેવાય. જો ને ! કેવો પહેલવાન થઈ ગયો છે પિલ્લું!”

દ્વિજ કહે, “સાચી વાત ! ખાઈખાઈને તગડો થઈ ગયો છે!”

બંને ભાઈ- બહેનને આ તગડો પિલ્લું વહાલો થઈ પડેલો. સવાર-સાંજ અને નિશાળે જતાં-આવતાં તેઓ પિલ્લુની ખબર લેતાં.

એક સાંજે નિશાળેથી આવીને તેમણે ખોખામાં જોયું, તો પિલ્લુભાઈ શાંત જણાયા, કોશેટાનો રંગ ગાઢો થઈ ગયેલો અને તે ચૂપચાપ પડી રહેલો. દ્વિજ સાચવીને તેને અડયો. કોશેટો એકદમ કઠણ હતો. જોયું કે કોશેટો જરાજરા હલતો હતો. “દ્વિજ, જોજે !” એમ કહી ઈવા ખોખાને બગીચામાં લઈ આવી.

થોડીવારમાં કોશેટો તૂટ્યો અને તેમાંથી જીવડું બહાર આવ્યું. એ જીવડાને તો પાંખો હતી. પણ, તેની પાંખો ચોંટેલી હતી.

દિજને ચિંતા થઈ.
તેણે ઈવાને પૂછ્યું,
“દીદી, પિલ્લુને કઈ
થઈ તો નથી ગયું ને !
તે સૂતો છે ને !”

ઈવા કહે, “ચિંતા ના કર ! એ તો મોટો થઈ રહ્યો છે. બસ, થોડા દિવસ રાહ જો ! પછી જોજે જાદુ !” તે પછીના રવિવારે બપોરે તેમણે પિલ્લુની ખબર કાઢવા ખોખું ખોલ્યું, ત્યારે હળવે હળવે, ધીમે ધીમે , તેણે પોતાની પાંખો ખોલી. દિજ અને ઈવાના મોં ખુલ્લાં રહી ગયા. તેમનું વહાલું પિલ્લું તો સુંદર મજાનું પતંગિયું બની ગયેલું. પિલ્લુએ પોતાની પાંખો બે-ત્રણ વાર ફફડાવી અને પછી .... ઊડી ગયું.

દિજ અને ઈવાએ પિલ્લુને કહ્યું, “આવજે.”

❖ વાતચીત

(1) વાર્તામાં શું બન્યું ત્યારે તમને સૌથી વધુ મજા આવી?

➤ દ્વિજ અને ઈલાએ ખોખું ખોલ્યું ત્યારે તેમનું વ્હાલું પીલું સુંદર મજાનું પતંગિયું બનીને ઊડી ગયું ત્યારે સૌથી વધુ મજા આવી.

(2) તમને પિલ્લુની ચિંતા ક્યારે થઈ ?

➤ પાંદડાંવાળી ડાળખીને ધક્કો લાગ્યો ત્યારે ભાઈ – બહેન ગભરાયા અને તેમને ચિંતા થઈ પેલાં ઈંડાં પડી જશે તો.

(3) તમારે ઇચ્છને સાચવવાનું થાય, તો તમે તમારા ઘરમાં ખોખું ક્યાં મૂકો? કેમ?

➤ અમારે ઇચ્છને સાચવવાનું થાય તો અમે અમારા ઘરના સલામત જગ્યાએ મૂકી શું અને તેની સાર – સંભાળ લઈશું.

(4) પગ ગણો :

કીડી	5	વંદો	5	પતંગિયું	5
મંકોડો	5			કાનખજૂરો	અંદાજિત ૧૫ થી ૧૭૭

❖ વાંચો, શોધો, વિચારો, લખો :

• ત્યારે તમને શું થાય ? કૌંસમાંથી વિકલ્પ પસંદ કરી ખાલી જગ્યામાં લખો.

(કેટલું સુંદર !, ચિંતા થાય, ઉદાસ થવાય, કેવું જોરદાર !, ગભરાઈ જવાય)

(1) પાંખો ચાલુ હોય અને કબૂતર ઓરડામાં આવી જાય.

✓ ચિંતા થાય

(2) વાંદરાઓનું ટોળું અચાનક આવી જાય ત્યારે

✓ ગભરાઈ જવાય

(3) તમે માળો લટકાવો પણ ચકલી રહેવા ન આવે ત્યારે

✓ ઉદાસ થવાય

(4) અંધારી રાતે આકાશમાં તારા જોઈએ ત્યારે

✓ કેવું જોરદાર !

(5) જુદાં-જુદાં રંગના ફૂલ ખીલેલાં જોઈને

✓ કેટલું સુંદર !

❖ પ્રશ્નોનાં જવાબ લખો:

(1) લીમડાના પાન પર કાણાં કેમ હતાં?

- કારણકે ઇયળ પાંદડાં ખાતી હતી તેથી લીમડાના પાન પર કાણાં હતાં.

(2) ઈવા કેમ ઉદાસ થઈ ગઈ?

- પીળા પંતગિયા સાથે બીજા કેટલાક પતંગિયા ભડી ગયા તેથી ઈવા ઉદાસ થઈ ગઈ.

(3) ધક્કો લાગવા છતાં પાંદડા પરથી ઈંડા પડી કેમ ના ગયાં?

- ઈંડા પાંદડાં પર બરાબર ચોટેલાં હતાં તેથી ધક્કો લાગવા છતાં પાંદડાં પરથી ઈંડા પડી ના ગયાં.

(4) દ્વિજ અને ઈવા ક્યારે ક્યારે પિલ્લુની સંભાળ લેતાં?

- સવારે ,સાંજે , નિશાળેથી આવીને અને રાતે સૂવા જતા પહેલા પિલ્લુની સંભાળ લેતાં.

(5) દ્વિજ અને ઈવા ફાટી આંખે શું જોઈ રહ્યા હતાં?

- પિલ્લુ પતંગિયું બનીને ઉઠી ગયું તે દ્વિજ અને ઈવા ફાટી આંખે જોઈ રહ્યા હતાં.

❖ આપેલા વાક્યો પરથી પ્રશ્નોનાં જવાબ લખો :

(અ) બીજી સવારે ઊઠતાંવેંત બંને મીઠા લીમડા પાસે પહોંચ્યા.

- બંને એટલે કેટલા વ્યક્તિ ? = બે
- મીઠા લીમડા પાસે કોણ પહોંચ્યું ? = દ્વિજ અને ઈવા
- આ લીમડાનાં પાનનો સ્વાદ કેવો હશે ? = તૂરો
- ભાઈ-બહેન લીમડા પાસે ક્યારે પહોંચ્યાં ? = બીજા દિવસે ઊઠતાં વેત

(B) તે પાંદડાંવાળી ડાળખીને ધક્કો લાગ્યો એટલે બંને જણને ચિંતા થઈ કે ઇંડાં પડી જશે.

- બંને જણ એટલે કોણ-કોણ ? = દ્વિજ અને ઈવા
- ઇંડાં ક્યાં હતાં ? = પાંદડાં ઉપર
- બંને કઈ વાતે ગભરાયાં ? = પાંદડાં વાળી ડાળીને ધક્કો લાગ્યો
- ઇંડાંની ચિંતા કોને થઈ ? = ઈવા અને દ્વિજને

❖ ઇયળ, કોશેટા અને પતંગિયા વિશે પાઠમાં આવતા બે વાક્યો શોધી અહીં લખો .

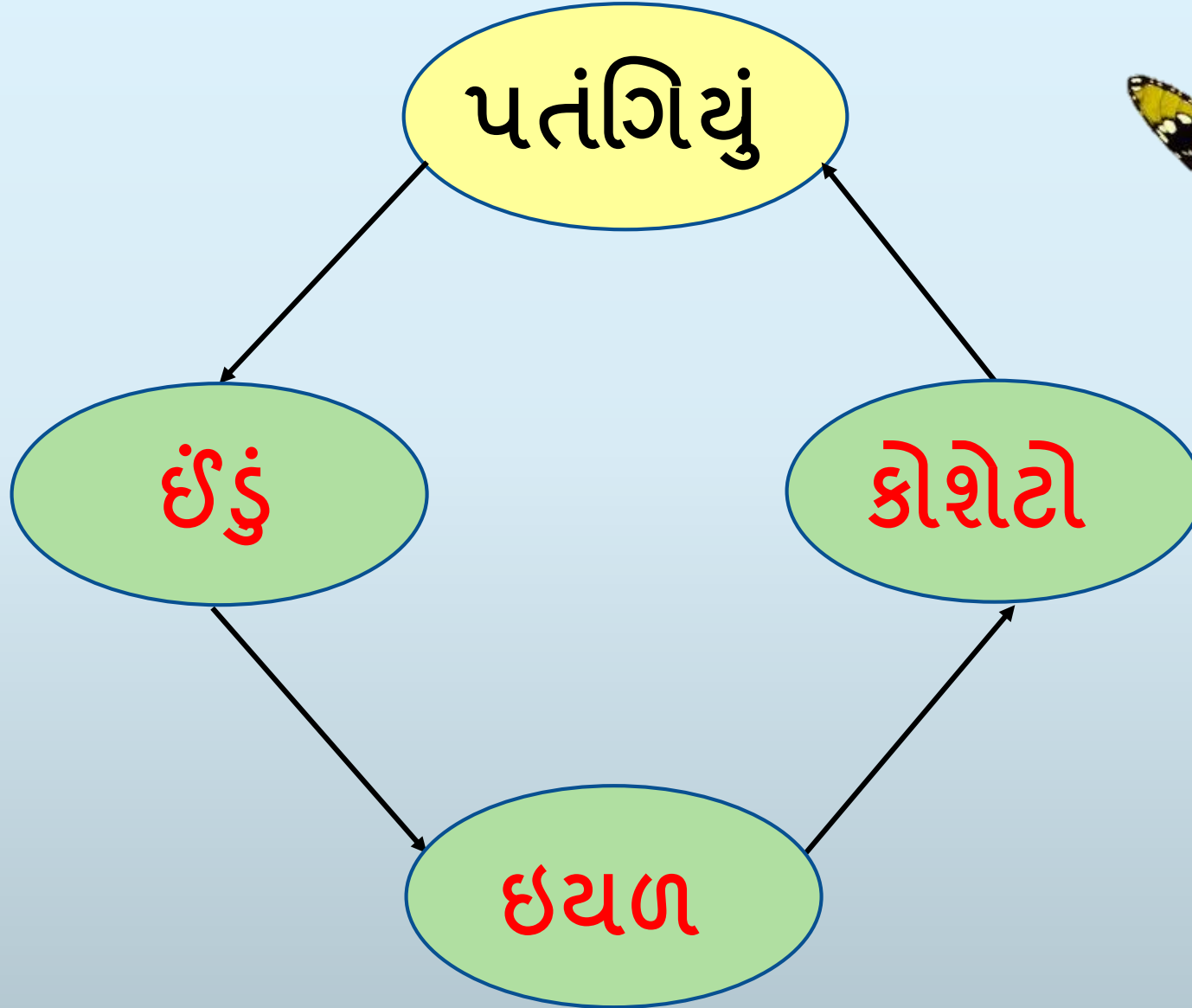
ઇયળ : ઇયળના ઈંડા પીળા રંગના જોવા મળે છે.
પાંદડાં પર ઇયળ બેઠી છે.

કોશેટો : ઇયળ પોતાનો કોશેટો તૈયાર કરે છે.
કોશેટો કઠણ હોય છે.

પતંગિયું : પતંગિયું રંગબેરંગી હોય છે.
પતંગિયું ફૂલો પર બેસે છે અને બાળકોને પસંદ છે.

❖ પતંગિયું કેવી રીતે બને ?

❖ વાર્તા પ્રમાણે વાક્યો નો ક્રમ ગોઠવો.

૨

દ્વિજે ઇચળનું નામ પાડ્યું.

૪

કોશેટો ચૂપચાપ, કડક થઈને પડી રહેલો.

૧

લીલાં પાંદડાં પર પીળાં ઈંડા હતાં.

૫

પિલ્લું ઊડી ગયું.

૩

પાંદડાં ખાઈખાઈને પિલ્લું જાડોપાડો થઈ ગયેલો. .

❖ ગીત:

અમે

અમે વનવનનાં પાન થઈ ફરકી રહ્યાં.
અમે પંખીનાં ગાન થઈ મરકી રહ્યાં.
અમે દરિયામાં વ્હાણ થઈ મ્હાલી રહ્યાં.
અમે ઊડતા પતંગિયાને ઝાલી રહ્યાં.
અમે તારલા ઉગાડનાર માળી થયાં.
અમે વાદળ થઈ ધોધમાર વરસી રહ્યાં.

અમે ધિંગા તોફાન માટે તરસી રહ્યાં.

અમે રાજાઓના તંબુને ડેરાં કર્યાં.

અમે શંખલા ને છીપલાઓ ભેગા કર્યાં.

અમે પહાડ અને ટેકરીઓ ધૂમી રહ્યાં.

આ ફૂલો અમારી જેમ ઝૂમી રહ્યાં.

- સુરેશ દલાલ

❖ વાતચીત :

(1) આમાં બાળકો શું શું થાય છે?

➤ આમાં બાળકો વનના પાન , પંખીના ગાન , દરિયામાં , તારલા ઉગાડનાર માળા , ધોધમાર વરસી રહ્યાં વગેરે જેવું બાળકો ને મન થાય છે.

(2) આમાંથી શું થવાનું તમને સૌથી વધુ ગમે ?

➤ આમાંથી અમને પંખી અને ફૂલો થવાનું સૌથી વધુ ગમે.

(3) આમાંથી શું કરવાનું તમને સૌથી વધુ ગમે ?

➤ આમાંથી શંખલા – છીપલા , ધિંગા મસ્તી અને તોફાન , રાજાઓના તંબુ , પહાડ અને ટેકરીઓ ધૂમવાની સૌથી વધુ ગમે.

❖ સરખા ઉચ્ચારવાળા શબ્દોની જોડ લખો :

1

ફરકી – મરકી

4

વાજું – કાજું

2

વરસી – તરસી

5

કાના – રાધા

3

રમ્યા – ભમ્યા

6

વસ્તુ – સસ્તુ

❖ ખાલી જગ્યામાં તમને બરાબર લાગે તે શબ્દ મૂકી પંક્તિઓ પૂરી કરો:

(1) અમે ધૂળ બનીને ઊડી રહ્યાં.

સૌની આંખમાં જઈને બેસી રહ્યાં. (બળી/બેસી/ભળી/ચોંટી)

(2) અમે કાંટા થઈને ચોંટી પડ્યાં.

સૌના કપડામાં ભરાઈ પડ્યાં. (વળગી/સળગી/તરાઈ/ભરાઈ)

(3) અમે કાંકરા થઈ રસ્તામાં ગબડી રહ્યા.

સૌના હાથમાં રમી રહ્યાં. (રમી/ગાઈ/વાંચી/નાચી)

❖ સૌથી નજીકના અર્થવાળું વાક્ય પસંદ કરો અને તેની સામેના બોક્સમાં ખરું કરો.

(1) અમે પણ થઈ ફરકી રહ્યાં.

☐ અમને ઝાડ પર બેસવાની મજા આવી.

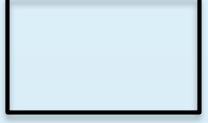
☒ અમે જ પાંદડાં બની ગયાં.

☐ સપનામાં એવું લાગ્યું કે અમે પાંદડાં છીએ.

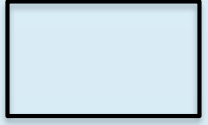
(2) અમે દરિયામાં વહાણ થઈ મ્હાલી રહ્યાં.

અમે વહાણમાં બેસીને દરિયો મહલવા ગયાં.

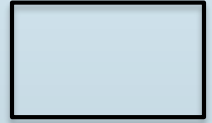

અમે દરિયામાં ખૂબ રમ્યા.

અમે દરીયા કિનારે

(3) અમે પહાડ અને ટેકરીઓ ધૂમી રહ્યાં.

વાહનમાં બેસી અમે પહાડીઓમાં ફર્યા.

પહાડ પર ફરવાનો અમને થાક લાગ્યો.

અમે પહાડ અને ટેકરીઓ પર ધીમે ધીમે ખૂબ ફર્યા.

(4) અમે ધિંગા તોફાન માટે તરસી રહ્યાં.

☐

અમને ક્યારેક તોફાન કરવાની મજા આવે છે.

☒

ખૂબ મસ્તી કર્યા પછી પણ તોફાન કરવાનું મન રહ્યું.

☐

તોફાન મસ્તી માટે અમે ક્યાં તૈયાર હોઈએ છીએ.

(5) અમે દરિયો થઈ આભને પંપાળી રહ્યાં.

☒

અમે આભને અડવા દરિયાકિનારે ફૂટકા માર્યા.

☐

રાત્રે અમે તારા થઈને દરિયાને મળ્યા.

☐

અમે મોજાની છાલકથી આભને ગલીપચી કરીએ છીએ.

❖ આપેલો ફકરો મોટેથી વાંચી તેના આધારે આપેલા પ્રશ્નો માટે યોગ્ય વિકલ્પ પર ખરું કરો.

પંખીઓની ચાલવાની અને ઊડવાની રીત અલગ હોય છે. તેમની ડોકનું હલનચલન પણ અલગ હોય છે. મેના તેની ડોક આગળ-પાછળ , આંચકાથી હળવે છે. ધ્રુવડ તેની ડોક પાછળની તરફ ફેરવી શકે છે. પંખીઓનાં પીંછાં જુદા જુદા રંગ,આકાર અને કદના હોય છે. તેમના પીંછાં તેમને ઊડવામાં અને હુંફાળા રહેવામાં ઉપયોગી છે. કેટલાક સમય પછી પંખીઓ જૂનાં પીંછાં ખેરવી નાંખે છે. તેમની જગ્યાએ નવાં પીંછાં આવે છે.

(1) “હુંફ” એટલે?

ઉકળાટ

ગરમાવો

બાફ

(2) “પંખી” એટલે ?

પાંખ

જેને પગ ન હોય તે

જેને પગ હોય તે

(3) કદ એટલે?

વજન

દેખાવ

નાનું-મોટું

(4) પક્ષીને શું શું ફરી મળે છે?

પગ

ચાંચ

પીછાં

(5) ધ્રુવડ શું શું કરી શકે છે?

દિવસે ખોરાક શોધી શકે

બેઠા બેઠા પાછળની વસ્તુ જોઈ શકે

અંધારમાં જોઈ શકે

(6) પક્ષીઓ કઈ કઈ રીતે જુદા પડે છે?

અવાજ

આંખ

રંગ

ચાલ

આકાર

ઊંટ

❖ નકામા શબ્દ છેકી સાચું વાક્ય બનાવીને લખો.

૧. મેં શૂન્ય/એક/બે ચોટલો/ચોટલા ગૂંથ્યા છે.

✓ મેં **બે ચોટલા ગૂંથ્યા** છે.

૨. રિક્ષામાં ત્રણ/બે પૈંડાં/પૈડું હોય.

✓ રિક્ષામાં **ત્રણ પૈંડાં** હોય.

૩. પંખાને બે/ત્રણ પાંખ/પાંખિયા છે.

✓ પંખાને ત્રણ પાંખિયા છે.

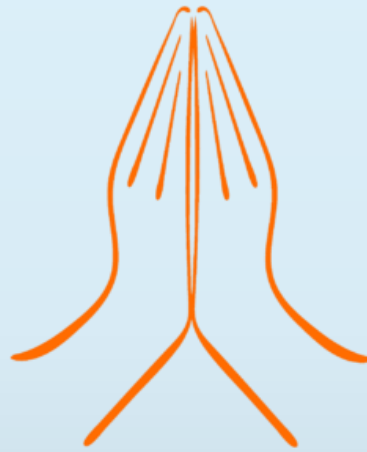
૪. સૃષ્ટિએ ખિસ્સામાં એક/ચાર આંબળા/આંબળું મૂક્યાં.

✓ સૃષ્ટિએ ખિસ્સામાં ચાર આંબળા મૂક્યાં.

૫. શાળાની ઘડિયાળમાં શૂન્ય/બે/ત્રણ કાંટા/કાંટો છે.

✓ શાળાની ઘડિયાળમાં ત્રણ કાંટા છે.

Thank You.....

પ્રેરણા એજ્યુકેશન સોલ્યુટીઝ દ્વારા સંચાલિત ®
OCEAN
ફોર્થીંગ ક્લાસીસ